

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑΣ

Η Μυθολογία και η Γλώσσα είναι δύο έννοιες που εκφράζουν την πρωταρχική ανάγκη του ανθρώπου να νοήσει, να κατανοήσει και να καταγράψει τον τρόπο με τον οποίο η εσωτερική και η εξωτερική φύση λειτουργεί. Γλώσσα και Μύθος είναι στοιχεία αξεδιάλυτα δεμένα στην μακραίωνη ανθρώπινη πορεία. Κάθε πολιτισμός χαρακτηρίζεται από τα δύο αυτά στοιχεία που σηματοδοτούν εν γένει την φιλοσοφία του και την εξέλιξή του στον κόσμο.

Η πορεία θα λέγαμε του Μύθου και της Γλώσσας είναι παράλληλη, καθώς ακολουθούν την ίδια δημιουργική διαδικασία από την ενότητα στην πολλαπλότητα, από τον έναν πυρήνα, στην έκρηξή του και στην γέννηση των πολλαπλών πραγμάτων, ακολουθώντας τον ίδιο συμπαντικό νόμο, όπως συμβαίνει με την γέννηση των άστρων, των συμπάντων έως τον άνθρωπο.

«Ἐκ πάντων ἐν και ἐξ ἐνός πάντα», έλεγε ο Ηράκλειτος. Από τα πάντα το ένα και από το ένα τα πάντα.

Αυτή λοιπόν η κυκλικότητα και η δημιουργικότητα που εκφράζεται μέσα από την αδιάρρηκτη σχέση του ενός με το όλο και του όλου με το ένα, αντικατοπτρίζεται στους αρχαίους μύθους των διαφόρων πολιτισμών. Οι Αιγύπτιοι πίστευαν ως αρχή του κόσμου τα χαστικά νερά της Nun, οι Βαβυλώνιοι στο Ενούμα Έλις, το νερό με τον Apsu (φρεσκάδα) και τον Tiamat (αλμύρα), η Κίνα είχε το κοσμικό Ωό Πά Κου με το γιν – γιαγκ και το Χάος το Χουέν-Τουέν, οι Ινδοί στην Rig Veda ένα γιγάντιο ον, τον Purusha με τα χίλια κεφάλια, χίλια μάτια, χίλια στόματα που αγκάλιαζαν την Γη ολόκληρη, στην Ισλαμική και Ιουδεοχριστιανική παράδοση πίστευαν στο Φως ως κοσμική αρχή, στην Ελληνική με τον Ησίοδο στο Χάος και κατά τους Ορφικούς στο κοσμικό Ωό.

Ως παράλληλο σύμπαν του Μύθου είναι και η Γλώσσα που προϋποθέτει την νόηση, την έλλογη σκέψη για τον Μύθο. Εξετάζοντας την Ελληνική γλώσσα και κάνοντας ένα βαθύ ταξίδι μέσα στον χρόνο, συναντάμε τις ρίζες της που είναι οι διάφοροι πυρήνες ζωής της απ'όπου ξεκίνησαν άλλες ρίζες και λέξεις και φτάνουν μέχρι το σήμερα. Ακολουθώντας την ηρακλείτεια αρχή *«Ἐκ πάντων ἐν και ἐξ ἐνός πάντα»*, ο Ηράκλειτος μας λέει ότι υπάρχει συνεχώς ένα αόρατο νήμα, ένας μίτος μεταξύ του ενός και των πάντων που αν τον ακολουθήσουμε, μπορούμε να φτάσουμε και πάλι στο ένα, στην αρχή, στον πρώτο πυρήνα – κι ο πυρήνας, για να κάνω ένα σχόλιο, πηγάζει από το *πύρ*, την θεμελιώδη αρχή κατά τον Ηράκλειτο.

Αυτή είναι λοιπόν και η μέθοδος που ακολούθησα στην παιδαγωγική μου προσέγγιση της Γλώσσας και του Μύθου, πιστεύοντας ταυτόχρονα ότι τα παιδιά και οι αρχαίοι μας πρόγονοι είναι πιο κοντά στις γλωσσικές και μυθολογικές μας ρίζες. Αφενός, τα παιδιά ψάχνουν μέσα από τους λεκτικούς ήχους και τα σύμβολα του Μύθου, να μιλήσουν και να κατανοήσουν τον κόσμο, εξερευνώντας χωρίς τα μέτεπαιτα στεγανά και τις κατηγοριοποιήσεις που προβάλλονται στους ενήλικες. Αφετέρου, οι αρχαίοι χρησιμοποιούν τον συμπυκνωμένο, περιεκτικό λόγο, έτσι όπως διαφαίνεται μέσα από τον ποιητικό ειρμό του Ομήρου, του Ηρακλείτου για παράδειγμα, με τις τόσο συχνές παρηχήσεις, ομοιοτέλευτα και τα υπόλοιπα σχήματα λόγου που υπηρετούν το νόημα των λόγων τους.

Το θέμα αυτό το περνάω εν τάχει, καθώς χρήζει ξεχωριστής αναλυτικής διαπραγμάτευσης και περνάω στην ουσία της σημερινής συνάντησης που έχει ως επίκεντρο την ετυμολογία. Αναζητώντας λοιπόν το *εν*, κατά την ηρακλείτεια αρχή, πηγαίνουμε όλο και πιο πίσω, ψάχνοντας το *ετυμον*, το πραγματικό, το αληθινό που καθορίζει τον ήχο και την έννοια κάθε λέξης. Φτάνουμε λοιπόν στο *εν*, στην πρώτη ρίζα, που κατά την γνώμη μου, θα μπορούσε να ήταν στα αρχαία ελληνικά η ρίζα *α-* απόπου παράγεται το πρώτο ρήμα *ἄω* που σημαίνει πνέω, φυσάω. Το ρήμα *ἄω* αποτελείται από τον ήχο *α*, Άλφα που ανοίγει και το *ο* που κλείνει αλλά και ταυτόχρονα διαρκεί εις το διηνεκές το *ω*, το *ωμέγα*, το *μεγάλο*. *ἄω*, πνέω φυσάω απόπου απευθείας απορρέουν *ὁ ἀήρ*, αέρας, *ὁ ἀέρας* με το ευφωνικό γάμμα που επιπλέον *ἐγείρει*, ξεσηκώνει, *ἡ ἄελλα*, *θύελλα*, *ἡ αὔρα*, *ὁ ἀτμός*, *ὁ ἀχνός*, *τὸ ἄσθμα* και πολλές άλλες, η καθεμία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

Πολλαπλά λοιπόν, κατά την ρίζα *α-* που δίνει το ρήμα *ἄω* έχουμε την ρίζα *γα-* για παράδειγμα, που δίνει το ρήμα *γάω* που σημαίνει χωράω, γεννάω, απόπου ετυμολογικά απορρέουν η *γαία* – *γη*, το ομηρικό ρήμα *γέγασα*, *γίγνομαι*, *γιγνώσκω* και πλήθος άλλες, από την ρίζα *μα-*, με πρώτο ρήμα το *μάω* που χρησιμοποιείται στον παρακείμενο *μέμασ*, *μέμονα* και σημαίνει επιθυμώ, ερευνώ, επιζητώ διακαώς, έχουμε την *Μαία*, *Μούσα*, *μανθάνω*, *μνήμη*, *Μνημοσύνη*, *μανία*, *μαίνομαι*, *μένος*, *μηνύω*, *μόνος* και άλλες, από την ρίζα *δα-*, το *δάω* που σημαίνει μανθάνω και *δαίω*, καίω, φωτίζω, χωρίζω, αποκόπτω. Παράγωγα έχουμε την *δάδα*, *διδάσκω*, *δίος* = *έξοχος*, *θείος*, *Δίας*, *δαίμων*, *δαήμων*, *δήιος*=καταστροφικός κ.α. Από την ρίζα *να-*, το *νάω* που σημαίνει ρέω, *νάμα* και ούτω καθεξής.

Όπως και αργότερα για παράδειγμα, έχουμε τις ρίζες με το γράμμα ύψιλον που δηλώνει καμπύλη, αύξηση και φούσκωμα και τα ανάλογα σύμφωνα μπροστά που τις διαμορφώνουν, όπως η ρίζα *φύ-ω*, *φύση*, η ρίζα *τύ-ω*, *Τυφών*, η ρίζα *κύ-ω*, *κυοφορώ*, *κύμα*, η ρίζα *μύ-ω* (κλείνω, αυξάνω προς τα μέσα), *μύς*, μύηση. Αντίθετα, η ρίζα *λύ-ω* (αποκόβω, ελευθερώνω, αυξάνω προς τα έξω), *λύση*, λύσιμο. Ας πάρουμε επίσης τις ρίζες *αρ-*, *ερ-*, *ορ-* που δηλώνουν ένωση όπως στο *ἄρω*, *ἀραρίσκω* και ορμή, ροή, κίνηση προς τα εμπρός, οπότε στις ρίζες *καρ-*, *κερ-*, *κορ-*, *παρ*, *περ-*, *πορ-*, *βαρ-*, *βερ-*, *βορ-*, *ταρ-*, *τερ-*, *τορ-*, *φαρ-*, *φερ-*, *φορ*, *χαρ-*, *χερ-*, *χορ-*, ο καθένας μπορεί να σκεφτεί λέξεις που απορρέουν, με την εισαγωγή στην αρχή των ανάλογων συμφώνων. Οι λέξεις φέρουν έναν κωδικό, ανάλογα με την ρίζα τους.

Εκτός από την αποκωδικοποίηση της έννοιας κάθε ρίζας, έχουμε και τον ιδιαίτερο ήχο που παράγεται με την συνάρθρωση των γραμμάτων, όπου κάθε γράμμα εγγράφεται πρώτα ως φώνημα στο στόμα μας, φέρνοντας το δικό του ειδικό βάρος, με τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Και στο σημείο αυτό, οφείλω να προσθέσω ότι σε μια παράσταση που είδα πέρσι, συμμετείχε ο κ. Μαρωνίτης, στον Αίαντα του Σοφοκλή. Έμαθα κάτι που δεν γνώριζα, ότι οι αρχαίοι Έλληνες ποτέ δεν διάβαζαν όπως εμείς σήμερα σιωπηλά, από μέσα τους, αλλά πάντα εκφωνούσαν τον λόγο, τον εξωτερίκευαν, γιατί; Διότι προφανώς τους ενδιέφερε πολύ περισσότερο από,τι εμάς σήμερα να συλλαμβάνουν τα ηχητικά σήματα και κατά την παραγωγή του λόγου καθώς το σώμα πάλλεται με έναν συγκεκριμένο ρυθμό αλλά και ακουστικά για την καθολικότερη κατανόηση της έννοιας αυτών των σημάτων.

Η εκφώνηση δηλαδή κάθε λέξης, με επίκεντρο πάντα την ετυμολογική της ρίζα συνιστά ένα ξεχωριστό δονητικό κύμα που παράγεται και αφορά άμεσα και έμμεσα διάφορα μέρη του σώματος, τα οποία συμμετέχουν στην εκφορά της. Αυτή η δόνηση μπορεί να προεκταθεί με περαιτέρω κίνηση ή ακόμα και με χορό.

Ερχόμαστε έτσι σιγά-σιγά στον παράγοντα θέατρο που κατά βάση θα λέγαμε ότι είναι η εξωτερίκευση του ενδιάθετου λόγου. Αποδεχόμενοι τις ετυμολογικές ρίζες ως πρώτες ηχητικές φόρμες, πχ. *ταλ-*, *παλ-*, *ερ-*, *ορ-* που μπορούν να γίνουν θεατρικά παραστάσιμες, δεικνύοντας κάθε φορά τον δρόμο μέσα τον Μύθο, εξυφαίνουν και διαπλέκουν αυτές οι ίδιες, ως αυτούσιες δυνάμεις, τα δρώμενα κάθε ιστορίας. Οι ρίζες *χα-* και *χε-* για παράδειγμα, συνιστούν στο έργο "Μυθολογία-Κίνηση-Γλώσσα", το *Χάος* που *χαίνει*, το πρώτο συστατικό του κόσμου, κατά την "Θεογονία" του Ησιόδου κι αυτές προάγουν τον μύθο. Από τις ρίζες *χα-* και *χε-*, το *Χάος* μετασχηματίζεται σε *χασμή*, σχισμή που σκάει κι έπειτα σε χοάνη από όπου χέεται το σύμπαν. Ηχητικά το *Χι*, εκτός από τις άλλες ιδιότητές του, είναι το πιο βαθύ ουρανικό σύμφωνο, ο πιο βαθύς ήχος που προφέρουμε στα ελληνικά, όπως και στην λέξη ήχος, το *χι* αποσοβείται, απορροφάται, σβήνεται μέσα στο σώμα μας, το *χι* το κάνει αυτό με την δασύτητα και την βαθύτητά του. Επίσης, όπως το προφέρουμε, εκπνέοντας ο ήχος του *χι* που ξεκινάει αναγκαία από το διάφραγμα, χωρίζει το σώμα μας στα δύο, έτσι όπως παράγεται. Το *χι* παριστάνεται αναλογικό, ό,τι είναι πάνω είναι και κάτω, δεξιά και αριστερά, ως τέτοιο περιγράφεται το *Χάος*.

Το θέατρο δηλαδή κατ'έμέ, ιδωμένο ως μια ολιστική προσέγγιση της πραγματικότητας, που περιλαμβάνει τον λόγο, τις οπτικές παραστάσεις, τα σκηνικά εργαλεία, την μουσική και την κίνηση, έχει ως στόχο να ξανακουμπήσει τις αρχετυπικές μυθολογικές εικόνες, με κύριο όχημα την γλώσσα. Ας μην ξεχνάμε ότι μέσα στην Μυθολογία εγγράφεται όλος ο αένας αρχετυπικός κύκλος της φύσης και της ζωής.

Ολιστικά ίσως δημιουργούσαν και οι μεγάλοι τραγωδοί της αρχαιότητας, καθώς οι ίδιοι συνέθεταν τον ποιητικό λόγο, την μουσική, είχαν την εποπτεία της κίνησης, των σκηνικών και της συνολικής λειτουργικότητάς τους. Με αυτόν τον τρόπο, μέσα από το έργο τους, έθεταν τα μεγάλα ανθρώπινα ερωτήματα και χωρίς διδακτισμό, μας μουούσαν και μας μουούν ακόμα στα βαθιά αινιγματικά μυστικά των μύθων.

Έχοντας αυτά υπόψιν μου, τα έργα μου «Μυθολογία-Κίνηση-Γλώσσα» και το βιωματικό εργαστήριο «Γλώσσα & Παιχνίδι», από τα οποία μικρά αποσπάσματα θα σας παρουσιάσω σε λίγο, έχουν πρωτίστως στόχο να αγγίξουν τους ανθρώπους στην πιο τρυφερή τους ηλικία, τα παιδιά που, όπως έθιξα και παραπάνω, είναι, κατά την γνώμη μου, οι πιο αγνοί και δημιουργικοί αποδέκτες σε κάθε μυητική διαδικασία.